

GIACOMO CASANOVA

ELÄMÄNI TARINA 3-4

Elämäni tarina 3–4

Giacomo Casanova

Elämäni tarina

3–4

Suomentanut
Seppo Sipilä

FAROS

Turku 2020

Osien 3 ja 4 suomennostyötä ovat tukeneet Taiteen edistämiskeskus ja WSOY:n kirjallisuussäätiö.

© Seppo Sipilä & Faros-kustannus Oy

ISBN 978-952-5710-84-7

Faros-kustannus Oy
www.faroskustannus.fi

Sisällysluettelo

Osa 3	7
Luku 1	9
Luku 2	29
Luku 3	49
Luku 4	68
Luku 5	87
Luku 6	110
Luku 7	134
Luku 8	157
Luku 9	193
Luku 10	238
Luku 11	269
Luku 12	297
Luku 13	323
Luku 14	344
Luku 15	364
Luku 16	384

Osa 4	403
Luku 1	405
Luku 2	422
Luku 3	440
Luku 4	462
Luku 5	485
Luku 6	508
Luku 7	526
Luku 8	544
Luku 9	570
Luku 10	592
Luku 11	611
Luku 12	631
Luku 13	656
Luku 14	700
Luku 15	728
Luku 16	750
Henkilöhakemisto	774

Osa 3

Luku 1

*Yritän toteuttaa maagisen toimitukseni. Nousee
hirmuinen myrsky. Pelkään. Genoveffan viattomuus säilyy.
Luovun yrityksestäni ja myyn tupen Capitanille.
Kohtaan jälleen Giuliettan ja valekreivi Celin, josta on
tullut kreivi Alfani. Päätän lähteä Napoliin.
Kuinka joudun toiselle tielle.*

Seuraavana¹⁰⁹⁵ yönä minun täytyi toteuttaa suuri toimitukseni, sillä muutoin olisimme joutuneet odottamaan seuraavaa täysikuuta.¹⁰⁹⁶ Minun oli tarkoitus pakottaa gnoomit¹⁰⁹⁷ tuomaan aarre maanpinnalle paikassa, jossa langettaisın loitsun niiden ylle. Tiesin toimituksen epäonnistuvan, mutta minun olisi helppo selittää syy sii-

1095. Käsikirjoituksen marginaaliin on merkitty "A[nno] 1748, 23 vuoden iässä." C. oli lähtenyt Venetsiasta vasta 16:nneen joulukuuta 1748 jälkeen, koska tuolloin hänestä tuli Antonio Muratin ja Francesca Passin pojan, Giacomo Secondon kummi San Samuelessa (B. Brunelli, *Un mistero casanoviano svelato: la C.C. kokoelmassa Atti e Memorie della R. Accademia di Scienze, Lettere ed Arti in Padova, Anno CCCXXXIX, 1937–1938 – XVI, Nuova Serie LIV, Padova 1938, s. 10*). Hän oli tutustunut Ballettiin Milanossa, jonne tämä oli kiinnitetty vuoden 1749 karnevaaliin. C. itse oleskeli Milanossa todennäköisesti helmikuun lopulta huhtikuun loppuun. Oikea ajankohta on siten kesä 1749, jolloin hän oli 24-vuotias.

1096. TÄYSIKUU: C:n mainitsema hampun liotus (ks. osa 2, 11. luku) viittaa myöhäiskesään. Todennäköisin täysikuu hänen maagiselle toimitukselleen oli 28. elokuuta 1749. Ks. M. Balestra, *Intermédiaire des casanovistes XXVII*, ss. 13–19.

1097. GNOOMIT: Ks. osa 2, 7. luku, alaviite 909.

hen; minun täytyi kuitenkin esittää moitteettomasti velhon roolini, josta suuresti nautin. Panin Genoveffan töihin koko päiväksi ompelemaan ympyräksi kolmekymmentä paperiarkkia, joihin olin maalannut mustalla kamalia merkkejä ja kuvioita. Tämä ”Suuri ympyrä”,¹⁰⁹⁸ kuten sitä kutsuin, oli halkaisijaltaan kolme askelta. Olin tehnyt jonkinlaisen taikasauvan oliivipuun oksasta, jonka Giorgio Francia oli minulle hankkinut. Kun minulla näin oli kaikki tarvitsemani, varoitin Genoveffaa, että astuessani keskiyöllä ulos ympyrästä hänen tulisi olla valmiina mihin tahansa. Hän tuskin malttoi odottaa päästäkseen osoittamaan siten kuuliaisuuttaan; en silti tuntenut itseäni sen vähempää hänen velalliseksi.

Niinpä, määrättyäni hänen isänsä Giorgion ja Capitanin asettumaan parvekkeelle, jotta he olisivat valmiina paitsi täyttämään käskyni myös estämään talonväkeä näkemästä mitä tekisin, riisun yltäni kaiken maallisen vaatetuksen; puen ylleni suuren messupaidan, jota vain viattoman Genoveffan tahrattomat kädet ovat koskettaneet; sitten päästän pitkät hiukseni vapaiksi, painan seitsemänkärkisen kruunun päähäni, nostan suuren ympyrän harteilleni ja menen alas sisäpihalle pidellen toisessa kädessäni taikasauvaa ja toisessa veistä, jolla Pyhä Pietari oli ammoin sivaltanut irti Malukuksen korvan. Levitettyäni ympyräni maahan ja kierrettyäni sen kolmesti loikkaan sen sisään.

Kyyristeltyäni siellä pari kolme minuuttia nousen pystyyn ja seison liikkumatta katsellen raskasta mustaa pilveä, joka on kohonut läntiseen taivaanrantaan ukkosen jyristessä ankarasti samalla suunnalla. Kuinka minua olisikaan ihailtu, jos olisin rojunut ennustaa sen! Salamointi yltyi pilven noustessa ja jättäessä taivaan holvin vaille valon pilkahdustakaan; salamat kuitenkin valaisivat kammottavan pimeyden kirkkaammaksi kuin päivä.

Koska kaikki tämä oli aivan luonnollista, ei minulla ollut syytä olla yllättynyt; siitä huolimatta orastava kauhu sai minut toivo-

1098. SUURI YMPYRÄ: Ks. osa 2, 11. luku, alaviite 1076.

maan, että olisin huoneessani, ja aloin vavista kuullessani ja nähdessäni ukkosen ja salamat, jotka seurasivat toinen toistaan mitä kiivaimpaan tahtiin. Välähdykset kaikkialla ympärilläni hyytivät vereni. Kauhun vallassa vakuuttelin itselleni, että koska näkemäni salamat eivät olleet lyöneet minua maahan, oli syynä se, etteivät ne voineet iskeä ympyrän sisään. Tästä syystä en uskaltanut lähteä ympyrästä ja livistää tieheni. Ilman tuota harhaluuloani, joka oli pelkkää pelon aikaansaannosta, en olisi pysynyt ympyrässä hetkeäkään, ja pakoni olisi vakuuttanut Capitanin ja Francian siitä, etten ollut velho ensinkään vaan pelkkä kurja pelkuri. Tuulen voima, sen kauhea ulvonta, pelkoni ja kylmyys saivat yhdessä minut värisemään kuin lehti. Filosofinen oppirakennelmani, jonka kuvittelin kestävän kaikki hyökkäykset, oli tipotiessään. Näin kostavan Jumalan, joka oli odottanut rangaistakseen minua kaikista pahoista teoistani ja lopettaakseen uskottomuuteni kuoleman kautta. Kaiken katumuksen turhuudesta minut vakuutti se, etten kyennyt liikahtamaankaan.

Mutta nyt lankeaa sade, en enää kuule ukkosta, en enää näe salamoita, ja tunnen aiemman rohkeuteni elpyvän. Millainen sade! Se putosi taivaalta koskena ilmojen halki ja olisi hukuttanut alleen kaiken, jos olisi kestänyt varttituntia pidempään. Sateen lakattua pilvet ja pimeys olivat poissa. Korkealla aivan pilvettömällä taivaalla näin kuun kauniimpana kuin koskaan. Keräsin ympyräni maasta, ja määrättyäni Capitanin ja Francian sanaakaan minulle sanomatta yöpuulle menin huoneeseeni, jossa samassa silmänräpäyksessä näin Genoveffan niin kauniina, että hän pelotti minua. Annoin hänen kuivata itseni katsomatta häneen, ja käskin sitten surkealla äänellä hänen mennä omaan vuoteeseensa. Aamulla hän kertoi, että nähdessään minun vapisevan vuodenajan kuumuudesta huolimatta hän oli pelännyt.

Nukuttuani kahdeksan tuntia olin tympääntynyt koko ilveilyyn. Kun Genoveffa ilmaantui, olin ällistynyt siitä, kuinka hän näytti aivan eri ihmiseltä. Hän ei enää vaikuttanut olevan toista

sukupuolta kuin minä, sillä en enää tuntenut omani olevan erilainen kuin hänen. Sillä hetkellä voimallinen ja taikauskoinen ajatus sai minut vakuuttumaan siitä, että tytön viattomuutta varjeltiin ja että minut iskettäisiin hengiltä, jos uskaltaisin sitä uhata. Varmuudessani en nähnyt muuta kuin että hänen isänsä Francia tulisi vähemmän petetyksi ja hän itse vähemmän onnettomaksi, paitsi tietysti siinä tapauksessa, että hänelle kävisi samoin kuin Lucia-poloiselle Pasianossa.

Kun Genoveffa oli muuttunut silmissäni pyhän pelon kohteeksi, päätin lähteä viipymättä. Päätöksestäni teki järkähtämättömän pelko, joka oli paniikinomaista mutta samalla hyvin järkeenkäypää. Jotkut maalaiset olivat saattaneet nähdä minut ympyrässä, ja vakuuttuneina siitä, että myrsky oli ollut seurausta loitsimisestani, he saattaisivat mennä syyttämään minua Inkvisition eteen,¹⁰⁹⁹ joka vangitsisi minut viipymättä. Järkyttyneenä tuosta mahdollisuudesta, joka koituisi tuhokseni, kutsuin Francian ja Capitanin luokseni ja kerroin heille Genoveffan läsnä ollessa, että toimitusta oli lykättävä sopimuksen vuoksi, jonka olin solminut seitsemän gnoomin kanssa, jotka vartioivat minulle yksityiskohtaisesti kuvailemaansa aarretta. Jätin Francialle seuraavin sanoin kirjoitetun kuvauksen, joka oli sama kuin Mantovassa Capitanille antamani:

”Aarre, joka on haudattuna tälle paikalle seitsemäntoista ja puolen sylen syvyyteen, on ollut kätkössään kuusi vuosisataa. Se sisältää timantteja, rubiineja ja smaragdeja sekä satatuhatta naulaa kultajauhoa. Kaikki tämä on suljettu arkkuun, joka on sama jonka Gottfried Bouillonilainen vei Toscanan kreivitär Matildalta vuonna 1081 auttaessaan keisari Henrik IV:tä voittamaan taistelunsa tuota ruhtinatarta vastaan. Hän hautasi arkun tähän paikkaan ennen lähtöään Roomaa piirittämään. Kuultuaan aarteen sijaintipaikasta Gregorius VII, joka oli mahtava velho, päätti käydä nostamassa sen esiin itse; hän kuitenkin kuoli ennen kuin ehti toteuttaa suunnitel-

1099. INKVISITIO: Vrt. osa 2, 11. luku, alaviite 1085.

mansa. Vuonna 1116, heti kreivitär Matildan kuoltua, kätkeytyjen aarteiden suojelelushenkenä toimiva gnoomi määräsi sille seitsemän vartijaa.”

Annettuani hänelle tämän dokumentin vannotin häntä odottamaan minua ja olemaan uskomatta ketään, joka ei antanut aarteesta täsmälleen samanlaista kuvausta kuin se, jonka jätin hänen haltuunsa. Poltatin kruunun ja ympyrän, käskin hänen säilyttää muut esineet paluuseeni saakka, ja lähetin Capitanin viipymättä Cesenaan postimajataloon odottamaan palvelijaa, jonka Francia lähettäisi hänen luokseen kaikkien matkatavaroidemme kanssa.

Nähdessäni Genoveffan lohduttomuuden vein hänet sivumalle ja vakuutin hänelle, että hän näkisi minut taas pian. Oman tunnon vihlaaisu pakotti minut sanomaan hänelle, että koska hänen neitsyytensä ei enää ollut tarpeen aarteen nostamisessa, hän oli vapaa velvoitteestaan ja voisi mennä naimisiin, jos sellainen tilaisuus tulisi.

Menin jalkapatikassa Cesenaan ja majataloon, jossa Capitani odotti valmiina palaamaan Mantovaan käytyään Lugon¹¹⁰⁰ markkinoilla. Hän vuodatti kyyneliä kertoessaan minulle, että hänen isänsä vaipuisi epätoivoon nähdessään hänen palaavan ilman Pyhän Pietarin veistä. Annoin sen hänelle ja tarjosin hänelle tuppeakin, jos hän haluaisi ostaa sen 500 roomalaisen scudon summalla,¹¹⁰¹ joka mainittiin hänen haltuuni antamassaan vekselissä; pitäen sitä hyvänä kauppana hän suostui heti, ja palautin vekselin hänelle. Panin hänet allekirjoittamaan sopimuksen, että hän palauttaisi tupen minulle heti, jos lähettäisin hänelle samaisen 500 roomalaisen scudon summan.

1100. LUGO: Kaupunki noin 20 km Ravennasta länteen. Lugon markkinat alkoivat elokuun toiseksi viimeisenä sunnuntaina (vuonna 1749 24. elokuuta) ja kestivät kaksi viikkoa.

1101. 500 ROOMALAISEN SCUDON SUMMALLA: Ks. osa 1, 9. luku, alaviite 490. Summa vastasi käsityöläisen kahden tai kolmen vuoden palkkaa.

Minulla ei ollut tupelle mitään käyttöä, enkä tarvinnut rahaa; ajattelin kuitenkin, että sen antaminen ilmaiseksi olisi ollut minulle häpeäksi ja antanut hänelle sellaisen kuvan, että tuppi oli minulle arvoton. Sattuman lakien mukaan emme kohtaisi pitkään aikaan, eikä minulla kohdatessamme olisi antaa hänelle noita 250 sekiniä.¹¹⁰² Niin siinä siis kävi, että seikkailuni rikastutti minua tuolla summalla, sillä Capitanin mieleen ei lainkaan juolahtanut valittaa tai uskoa tulleen huijatuksi; tuppi hallussaan hän uskoi olevansa kaikkien Kirkkovaltion maille haudattujen aarteiden herra.

Capitani lähti seuraavana päivänä, ja minä puolestani olisin käynyt matkaan kohti Napolia hetkeäkään viivyttelämättä, ellei olisi tapahtunut jotakin, joka sai minut lykkäämään suunnitelmani toteuttamista.

Majatalon isäntä ojensi minulle painetun julisteen, jossa tiedotettiin Metastasion *Didonen*¹¹⁰³ neljästä julkisesta esityksestä Teatro Spadassa.¹¹⁰⁴ Lukiessani näyttelijättärien ja näyttelijöiden nimiä ja huomatessani etten tuntenut heistä ketään päätin odottaa, katsoa ensimmäisen esityksen ja lähteä varhain seuraavana aamuna postirattailla. Jäytävä inkvission pelko hoputti minua yhä matkaan, ja minusta tuntui kuin vakoojat jo olisivat kannoillani.

Astun teatteriin ennen oopperan alkua ja näen näyttelijättäret pukeutumassa, ja *prima donna* näyttää minusta mitä puoleensavetävimmäältä. Hän oli kotoisin Bolognasta ja hänen nimensä oli

1102. 250 SEKIINIÄ: Sekiini (ks. osa 1, 1. luku, alaviite 96) oli kahden scudon arvoinen.

1103. DIDONE: *Didone abbandonata* on kolminäytöksinen italialainen ooppera, jonka libreton on kirjoittanut Pietro Metastasio Vergiliuksen tekstin pohjalta. Ensimmäisenä siihen laati musiikin Domenico Sarro (1679–1744) ja seuraavan vuosisadan mittaan peräti 34 muuta säveltäjää. Oopperan ensiesitys oli Napolissa vuonna 1724.

1104. TEATRO SPADA: Cesenassa oli esitetty näyttämötaidetta vuodesta 1560 alkaen Palazzo Alidosissa, joka oli siirtynyt Spadan suvun omistukseen. Nimeä Teatro Spada alettiin käyttää virallisesti vasta vuonna 1797. Rakennus purettiin vuonna 1843.

Narici.¹¹⁰⁵ Kumarrettuani hänelle kysyn, onko hän vapaa; hän vastaa olevansa velvoitteessa vain impressaareille Rocco ja Argenti. Kysyn häneltä, onko hänellä rakastajaa, ja hän vastaa kieltävästi; kohteliaisuudesta tarjoudun tehtävään itse; hän nauraa minulle ja vaatii minua ostamaan kahdella sekiinillä neljä lippua, yhden jokaiseen näytökseen. Ojennan hänelle kaksi sekiiniä, otan vastaan neljä lippua ja annan ne hänen hiuksiaan laittavalle tytölle, joka on sievempi kuin hän itse. Sen jälkeen lähdän; hän kutsuu minua takaisin, mutta en kiinnitä häneen huomiota. Menen ovelle; ostan lipun parvekkeelle ja käyn paikalleni istumaan. Ensimmäisen tanssin jälkeen, todettuani koko esityksen olevan keho, olen aikeissa poistua, kun suureksi hämmästyksekseni näen pääaitiossa venetsialaisen Manzoni¹¹⁰⁶ seuranaan Giulietta *La Cavamacchie*, jonka lukijani kenties muistaa. Nähdessäni ettei minua ole huomattu kysyn vieressäni istuvalta mieheltä, kuka on tuo kaunis nainen, joka loistaa timanttejaan kirkkaammin. Mies vastaa hänen olevan venetsialainen rouva Querini, jonka kenraali, kreivi Bonifazio Spada,¹¹⁰⁷ hänen vieressään istuva teatterin omistaja, oli tuonut mukanaan Bolognasta ja tämän kotikaupungista Faenzasta.¹¹⁰⁸ Ilahtuneena siitä, että herra Querini oli lopultakin vienyt hänet vihilille,¹¹⁰⁹ en edes kuvittele lähestyväni häntä. Olisin joutunut

1105. NARICI: Bolognalaissyntyinen Barbara Narici on dokumenttien mukaan laulanut Napolissa vuosina 1738–1739, Bolognassa vuonna 1742, Grazissa vuonna 1745, Venetsiassa vuonna 1746 ja Padovassa vuonna 1751. Hän avioitui italialaisen säveltäjä Giuseppe Sclarin (1720?–1774?) kanssa.

1106. MANZONI: Notaari Giovanni Maria Manzoni (1702–1786), joka oli esitellyt *La Cavamacchien C:lle* vuonna 1741. Ks. osa 1, 4. luku.

1107. SPADA: Ratsuväenkenraali, kreivi Bonifacio Spada (k. 1767) oli tuonut *La Cavamacchien* Wienistä Venetsiaan tämän saatua sieltä lähtöpassin nuorelta keisarinna Maria Teresialta. Ks. osa 1, 4. luku, alaviite 190.

1108. FAENZA: Mukaansa nimetystä lasitetusta keramiikasta kuuluisa kaupunki 50 km kaakkoon Bolognasta. Spadan suku omisti siellä palatsin.

1109. HERRA QUERINI OLI LOPULTAKIN VIENYT HÄNET VIHILLE: Kysymyksessä ei ole Steffano Querini delle Papozze (ks. osa 1, 4. luku, alaviite 192), jonka C. on aiemmin maininnut olleen *La Cavamacchien* varhainen rakastaja, vaan San Severon sukuhaaraan kuulunut senaattori Angelo Querini (ks. osa 2, 8. luku, alaviite 921), johon tällä oli

puhuttelemaan häntä ylhäisyydeksi, enkä halunnut tulla tunniste-
tuksi; olisinpa vielä saattanut saada huonon vastaanotonkin. Luki-
ja kenties muistaa välirikkomme, kun hän oli halunnut minun
pukevan itsensä abaten asuun.

Juuri ollessani lähdössä hän kuitenkin näkee minut ja kutsuu
minua viuhkallaan. Menen hänen luokseen ja kuiskaan hänelle,
että koska en halua tulla tunnistetuksi, käytän nimeä Farussi.¹¹¹⁰
Herra Manzoni kertoo minulle yhtä hiljaa, että puhun rouva Que-
rinille. Vastaa hänelle tietäväni sen Venetsiasta saamastani kir-
jeestä.

Giulietta, joka kuulee minut, tekaisee minusta oitis paronin ja
esittelee minut kreivi Spadalle. Tuo jalo herra pyytää minua käy-
mään aitioonsa, ja tiedusteltuaan, mistä olin tulossa ja minne
menossa, hän kutsuu minut illalliselle.

Vuosikymmentä aiemmin hän oli ollut Giuliettan rakastaja
Wienissä, kun kunnianarvoisa Maria Teresia oli passittanut tämän
matkoihinsa nähdessään tämän sulojen aiheuttaman huonon
vaikutuksen. Giulietta oli sitten uudistanut tuon tuttavuutensa
Venetsiassa, missä oli suostutellut kreivin viemään hänet visiitille
Bolognaan; hänen vanha salarakkaansa¹¹¹¹ herra Manzoni, joka
kertoi minulle kaiken tämän, teki hänelle seuraa voidakseen antaa
herra Querinille todistuksen hänen moitteettomasta käytöksestään.
Venetsiassa hän oli halunnut kaikkien uskovan, että hänen mie-
hensä oli vienyt hänet vihille salaa; viidenkymmenen peninkulman
päässä kotikaupungista hän ei kuitenkaan katsonut itseään velvol-
liseksi salailuun. Kenraali oli jo esitellyt hänet koko Cesenan aate-
listolle rouva Querini Papozzena.¹¹¹² Herra Querini olisi sitä paitsi
tehnyt virheen olemalla mustasukkainen kenraalille, koska kysy-

pitkäaikainen julkinen suhde. Lopulta La Cavamacchie kuitenkin avioitui C:n opiskelu-
toveri Francesco Antonio Uccellin (ks. osa 1, 4. luku, alaviite 185) kanssa vuonna 1752.

1110. FARUSSI: C:n äidin sukunimi (ks. osa 1, 1. luku).

1111. SALARAKAS: Guerluchon (ks. osa 1, 4. luku, alaviite 193).

1112. QUERINI PAPOZZE: Kokonaisuudessaan nimi on Querini delle Papozze (ks. osa 1,
4. luku, alaviite 192). C. ilmeisesti erehtyy henkilöstä (vrt. alaviite 1109).

Venetsialainen maailmanmies Giacomo Girolamo Casanova (1725–1798) oli näyttelijäpariskunnan vähälahjaiseksi luultu lapsi, joka murtautui muotistaan ja hankki äitinsä varakkaiden mesenaattien suojeluksessa hyvän koulusivistyksen Padovan yliopistossa. Monien mutkien kautta hänestä kasvoi kosmopoliitti, joka ehti elämänsä aikana matkustella joka puolella valistuksen ja rokokoon aikakauden Eurooppaa, hankkiutua ylhäisimpiin seurapiireihin, tavata aikansa merkkihenkilöitä paavi Benedictus XIV:stä Voltaireen ja hankkia elantonsa mitä moninaisimmin keinoin. Casanova oli vakaumuksellinen elämästä nautiskelija, joka ansaitsi älynsä ja esiintymistaitonsa turvin omaisuuksia vain tuhlatakseen ne uhkapeleihin ja ylellisyyksiin.

Casanovan muistelmat ovat vuosisatansa kiehtovimpiin kuuluva aikalaiskuvaus ja mukaansatempaava seikkailukertomus, jonka huimat käänteet myöhempi tutkimus on osoittanut pitkälti totuudenmukaisiksi. Muistelmiensa vuosiin 1749–1756 keskittyvissä 3. ja 4. osassa Casanova kohtaa ”Henrietten”, yhden elämänsä suurista rakkauksista, matkustaa ensimmäistä kertaa laajemmin Euroopassa, hioo taitojaan salatieteistä kiinnostuneista mesenaateista hyötymisessä, opiskelee ranskaa Pariisissa ja pääsee seuraamaan hovielämää lähietäisyydeltä. Matkan varrella hän kohtaa tunnettuja seikkailijoita, ylhäistä aatelia, diplomaatteja, kuuluisia kirjailijoita ja tiedemiehiä. Kotikaupunkiinsa palattuaan hän kokee vaihtelevaa onnea niin pelipöydissä kuin lemmenkin saralla päätyen lopulta kirkkoa loukanneiden elämäntapojensa ja salatiedeharrastuksensa vuoksi valtiovallan hampaisiin synkin seuraamuksiin.

FAROS

www.faroskustannus.fi

ISBN 978-952-5710-84-7

9 789525 710847

Kannen maalaus:
Raguenet, *Näkymä Pariisista Pont Neufiltä*,
J. Paul Getty Museum, Los Angeles.